

La *Passio Magna* del códice calixtino y su utilización: tradición hispánica o italiana

MANUEL REY OLLEROS

Dr. en Historia del Arte y de la Música (U.S.C.)

Dr. en Canto Gregoriano (P.I.M.S.)

SUMARIO: Introducción. — 1. Fuentes — 2. Estudio comparativo. — 3. Utilización de la “*Passio Magna*” en la liturgia. — 4. Conclusiones. — Bibliografía.

El códice Calixtino es uno de los pilares más importantes del patrimonio cultural gallego y es un referente imprescindible para los estudios Jacobeos.

El culto a Santiago apóstol (Santiago hijo del Zebedeo o Santiago el Mayor) ha tenido mucha importancia en España como se puede comprobar por las innumerables parroquias que se encuentran bajo su advocación y cuya iconografía está presente en otras muchas: sentado en el trono como maestro, como guerrero guiando a los ejércitos cristianos que luchaban contra la invasión musulmana o como peregrino.

El monumento más extraordinario del culto jacobeo es, como hemos dicho antes, el Códice Calixtino que ha sido objeto de muchos estudios con el paso del tiempo y que poco a poco se le han ido sacando a la luz algunos de sus secretos; la última tesis doctoral del 2009, dirigida por el Dr. Carlos Villanueva, ha demostrado que el Códice ha sido utilizado como libro de referencia del que se ha tomado tanto música como texto para la liturgia en España y Portugal¹.

El Códice no nos dice nada de la fecha de su composición, sin embargo, tenemos una serie de elementos internos y externos de los que podemos sacar determinados datos cronológicos. El aconteci-

---

1. Rey Olleros, M., *Reminiscencias del culto al apóstol Santiago, a partir del códice Calixtino, en los libros litúrgicos de los siglos XII al XV en la antigua provincia eclesiástica de Santiago*, Tesis doctoral, USC, Santiago de Compostela, 2010.

miento más importante es la copia que Arnaldo de Monte realiza del Códice en 1173 con motivo de un viaje que realiza a Compostela y da cuenta al abad y a los monjes de su monasterio de que el manuscrito se encuentra en la catedral compostelana; a esta copia le falta la polifonía por lo que algunos autores dudan de que el modelo que copió Arnaldo sea el actual Calixtino y la notación tampoco es la misma que la de la obra compostelana. También se puede distinguir dos fechas: el período de recopilación de los materiales y la propia redacción escrita tal como hoy la conservamos. Estas fechas son importantes para nuestro estudio: año 1173 el códice estaba ya acabado y su recopilación estaría a mediados del siglo XII.

El lugar de composición del Códice también presenta el mismo problema que la fecha: por un lado la recopilación y por otro la redacción definitiva. Algunos autores ponen el lugar de la recopilación y redacción en Francia (siendo el autor Americo Picaud) mientras que otros nos indican que el lugar fue Santiago de Compostela².

Si nos atenemos a los datos que nos da el prólogo del propio Calixtino podemos sacar algunas conclusiones importantes para nuestro estudio. Se nos dice: “... *Mientras era escolar, amando al Apóstol desde la niñez, al recorrer por espacio de catorce años tierras y regiones extranjeras todo lo que acerca de él hallaba escrito lo copiaba con diligencia en unas pocas hojas ásperas y ruines, a fin de exponerlo en un volumen para que los amantes de Santiago hallasen más a mano y reunido lo que debe leerse en los días festivos...*” y continúa más adelante “... *Y nadie piense, pues, que yo he escrito algo de mi propia invención, sino que de libros auténticos, a saber, de uno y otro Testamento y de los santos doctores Jerónimo, Ambrosio, Agustín, Gregorio, Beda, Máximo, León y otros católicos, entienda que he extractado el contenido del primer libro como en él está patente. A su vez las demás cosas que en los libros siguientes están escritas como historia o las vi yo con mis propios ojos, o las hallé escritas, o me enteré de ellas por relato veracísimo y las escribí como mías...*”³.

Nos dice el autor que para confeccionar su Códice ha copiado en diversos lugares (las tierras y regiones extranjeras a que hace referencia serían distintas a su lugar de origen) que ha recorrido por espacio de catorce años. Vamos a comparar el texto de la *Passio magna* del

---

2. Toda esta problemática se puede comprobar en la abundante bibliografía referente al Códice Calixtino.

3. Moralejo, A., Torres, C., y Feo, J., *Liber sancti Jacobi “Codex Calixtinus”*, Xunta de Galicia, 1999. (Es la reimpresión de la traducción que estos autores hicieron en el año 1951).

Calixtino con fuentes de tradición hispánica y con una fuente italiana que se conserva en el Archivo Capítular de la catedral de Toledo.

1. FUENTES

A. FUENTES HISPÁNICAS

Para estas fuentes hemos consultado el Pasionario Hispánico⁴ de Fábrega Grau que emplea dos manuscritos: El Additional 25.600 del British Museum y el Nouvelles Acquisitions Latines 2.180 de la Bibliothèque Nationale de París.

El Add. 25.600 procede del monasterio de S. Pedro de Cardaña (Burgos) en cuya biblioteca figuraba a principios del siglo XVIII en donde permaneció hasta mediados del XIX y fue adquirido por el Museo Británico en 1864; según el P. de Gaiffier este código procede del norte de España siendo copiado por el monje Endura a mediados del siglo X.

El Nouv. Acq. Lat. 2.180 fue copiado en la segunda mitad del siglo X pasando a formar parte de la biblioteca del monasterio de Silos en cuya biblioteca figuraba hasta el siglo XIX pero aparece en una venta pública en París siendo adquirido el 1 de Junio de 1878 por la Biblioteca Nacional de Francia.

El texto para el estudio lo hemos tomado del segundo volumen del Dr. Fábregas desde la página 111 hasta 116 cuyo texto comienza: “Passio sancti Iacobi apostoli, fratris sancti Iohannis, et comitum eius, qui passi sunt Ierosolyma; die III kalendas ianuaris. Deo gratias”. La festividad es la fiesta del 30 de Diciembre propia de la tradición hispánica como se puede comprobar en los diversos calendarios.

B. FUENTE ITALIANA⁵

En el Catálogo de los manuscritos litúrgicos de la Catedral de Toledo aparece citado un Pasionario de finales del siglo X copiado

---

4. Fábrega Grau, A., *Pasionario Hispánico (Siglos VII-XI)*, Instituto P. Enriquez Florez, Madrid-Barcelona, Vol. 1 (1953), Vol. 2 (1955).

5. Janini, J., González R., y Anscari Mundó M., *Catálogo de los manuscritos litúrgicos de la Catedral de Toledo*, Diputación Provincial de Toledo, 1977.

en el centro de Italia por Petrus (clérigo) con la signatura Ms. 48.16; procede de la Biblioteca del Cardenal Zelada y cuyo contenido he consultado para mis estudios sobre el culto a Santiago. Es un manuscrito en pergamino escrito a dos columnas de 32 líneas. El texto lo he tomado del original.

2. ESTUDIO COMPARATIVO

Haremos el estudio comparativo de los tres textos y al final del cual, si es posible, sacaremos las pertinentes conclusiones: Calixtino de Santiago de Compostela, las fuentes hispánicas (Pasionario Hispánico) y el texto italiano (Toledo Ms. 48.16). Respetaremos la grafía original de cada una de las fuentes⁶.

A. TEXTO: 1. CALIXTINO SANTIAGO. 2. FUENTES HISPÁNICAS. 3. FUENTE ITALIANA.

1

1. Post ascensionem Dominicam ad celos,	apostolus Domini nostri Ihesu	Christi Iacobus, frater
2. In diebus illis,	apostolus Domini nostri Iesu	Christi Iacobus, frater
3.	Apostolus Domini nostri Ihesu	Christi Iacobus, frater

2

1. Iohannis apostoli et evangeliste,	omnem Iudeam et Samariam visitabat,	ingrediens per
2. <i>beati</i> Iohannis apostoli et evangeliste,	omnem Iudeam et Samariam visitabat.	Ingrediens per
3. <i>beati</i> Iohannis apostoli et evangeliste	omnem Iudeam et Samariam visitabat.	Ingrediens per

3

1. synagogas, et secundum scripturas	sanctas ostendebat	omnia a prophetis predicta, <i>que in</i>
2. synagogas, secundum scribturas <i>vero</i>	sanctas ostendebat	omnia a prophetis predicta, <i>que in</i>
3. synagogam, secundum scripturas	sanctas ostendebat	omnia a prophetis predicta.

4

1. <i>Domino nostro Ihesu Christo completa sunt.</i>	Accidit autem quendam	Hermogenem magum, ut
2. <i>Domino nostro Iesu Christo impleta.</i>	Accidit autem quendam	Hermogenem magum ut
3.	Accidit autem quidam	Hermogenes magus, ut

5

1. discipulum suum,	Filetum nomine, mitteret ad eum.	Qui cum venisset cum aliquantis
2. discipulum suum,	Filetum nomine, mitteret ad eum:	qui quum advenisset cum aliquantis
3. discipulum suum	Filetum nomine, mitteret ad eum.	Qui cum venisset cum aliquantis

6. Indicaremos en cursiva las diferencias textuales más significativas.

6

1. phariseis ad Iacobum, conabatur asserere	quod non verus <i>Dei filius esset</i>	Ihesus Christus
2. phariseis ad Iacobum, conabatur adserere	quod non verus <i>esset Dei filius</i>	Iesus Christus
3. phariseis ad Iacobum, conabantur adserere.	Quod non verus <i>Dei esset filius</i>	Ihesus Christus

7

1. Nazarenus, cuius se	apostolum	esse memorabat.	Iacobus autem, in Spiritu Sancto
2. nazarenus, cuius se <i>Iacobus</i>	apostolum	memorabat.	Iacobus autem, in Spiritu Sancto
3. Nazarenus, cuius se <i>Iacobus</i>	apostolum	memorabat.	Iacobus autem in Spiritu Sancto

8

1. <i>confidenter</i> agens,	omnes asserciones eius evacuavit,	ostendens	<i>ex scripturis sanctis</i>
2. <i>fidenter</i> agens,	omnes adsertiones eius evacuavit,	ostendens <i>ei</i>	<i>ex divinis scribturis</i>
3. <i>confidenter</i> agens,	omnes adsertiones eius evacuabat.	Ostendens <i>ei</i>	<i>ex scripturis divinis,</i>

9

1. hunc esse verum filium Dei.	Reversus	ad Hermogenem, Filetus	dixit ei: Iacobum, qui
2. hunc esse verum Filium Dei.	Reversus <i>autem</i>	ad Hermogenem Filetus,	dixit ei: Iacobum, qui
3. hunc esse, verum filium Dei.	Reversus <i>autem</i>	ad Germogenem, Filetus	dixit ei: Iacobum, qui

10

1. se servum	<i>Dei</i>	Nazareni asserit et apostolum <i>esse</i>	eius, scias superari non posse.
2. se servum <i>Christi Iesu</i>		nazareni asserit, et apostolum	eius, scias superare non posse.
3. se servum <i>Christi Ihesu</i>		nazareni adserit, et apostolum <i>esse</i>	eius, scias superari non posse.

11

1. Nam in nomine eius <i>vidi</i>	eum <i>demonas de obsessis corporibus</i>	<i>eicientem, cecos</i>
2. Nam in nomine eius <i>vidi</i>	eum <i>demonas ex obsessis corporibus</i>	<i>eicientem, vidi eum cecos</i>
3. Nam in nomine eius <i>vidimus</i>	eum	cecos

12

1. illuminantem, leprosos mundantem, et	asserunt etiam amicissimi mei vidisse <i>eum mortuos</i>
2. inluminantem, leprosos mundantem.	Asserunt etiam amicissimi mei vidisse <i>Iacobum mortuum</i>
3. illuminantem, leprosos mundantem.	Adserunt etiam amicissimi mei vidisse <i>se Iacobum mortuos</i>

13

1. suscitantem.	Sed quid in multis moramur?	Omnes scripturas sanctas memoriter <i>tenet</i> ,	ex quibus
2. suscitantem.	Sed quid multis moramur?	Omnes scribturas sanctas memoriter <i>retinet</i> ,	ex quibus
3. suscitantem.	Sed quid in multis moramur?	Omnes scripturas sanctas memoriter <i>retinet</i> ,	ex quibus

14

1. ostendit non esse alterum	Filium Dei nisi hunc, quem Iudei crucifixerunt.	Placeat ergo tibi consilium
2. ostendit non esse alterum	Filium Dei nisi hunc quem iudei crucifixerunt.	Placeat ergo tibi consilium
3. ostendit non esse alterum	Filium Dei, nisi hunc, quem iudei crucifixerunt.	Placeat ergo tibi consilium

15

1. meum, et veni ad ipsum	et postula tibi <i>veniam</i>	ab eo.	Quod si non feceris, scias <i>tibi</i> artem
2. meum, et veni ad ipsum,	et postula tibi <i>indulgentiam</i>	ab eo.	Quod si non feceris, scias <i>tibi</i> artem
3. meum et veni ad ipsum,	et postula tibi <i>indulgentiam</i>	ab eo,	quod si non feceris, scias artem

16

1. tuam magicam in nullo penitus profuturam. Me autem scias ad *eum* reverti et petere,
2. tuam magicam in nullo penitus profuturam. Me autem scias ad *ipsum* reverti, et petere
3. tuam magicam in nullo penitus profuturam. Me autem scias ad *ipsum* reverti, et petere,

17

1. ut eius merear esse discipulus. Hermogenes autem hec audiens repletus est zelo et *cinxit* Filetum
2. ut eius merear esse discipulus. Hermogenes autem hec audiens, repletus est zelo, et *fixit* Filetum
3. ut eius merear esse, discipulus. Hermogenes autem hec audiens repleteus est zelo, et *fixit* Filetum

18

1. *vinculis*, ita ut se movere non posset, et dicebat ei: Videamus, si Iacobus tuus solvat te a
2. ita, ut se movere non posset, et dicebat ei: Videamus si Iacobus tuus solvet te ab *his*
3. ita ut se movere non posset, et dicebat ei: Videamus si Iacobus tuus solvet te ab *his*

19

1. *vinculis istis*. Tunc *Filetus misit puerum suum festinanter ad Iacobum. Qui cum venisset et*
2. *vinculis*. Tunc *misit Filetus festinanter puerum suum ad Iacobum, Qui quum venisset et*
3. *vinculis*. Tunc *festinanter puerum suum*

20

1. *nunciasset ei, statim sudarium suum misit ad eum, dicens: Accipiat hoc et dicat: Dominus Ihesus*
2. *nuntiasset ei, statim sudarium suum misit ad eum, dicens: Accipiat eum, et dicat: Dominus Iesus*
3. *misit ad eum, dicens: Accipiat eum, et dicat: Dominus Ihesus*

21

1. Christus erigit elisos et *ipse* solvit compeditos. Statim autem, ut de sudario eius tetigit eum his
2. Christus erigit elisos, et *ipse* solvet compeditos. Statim autem ut de sudario eius tetigit eum his
3. Christus erigit elisos, solvit compeditos. Statim autem ut de sudario eius tetigit eum, his

22

1. qui attulerat, resolutus a vinculis magi currens venit ad Iacobum, insultans
2. qui *eum* attulerat, resolutus est a vinculo magi, et currens, venit ad Iacobum, insultans *eius*
3. qui *eum* attulerat, resolutus a vinculo magi, currens venit ad Iacobum insultans

23

1. maleficiis *magi*. Hermogenes autem magus, dolens quod ei insultaret, arte sua excitavit
2. maleficiis. Hermogenes autem magus, dolens quod ei insultaret, arte sua excitavit
3. maleficiis *eius*. Hermogenes autem magus, dolens quod ei insultaret arte sua, excitavit

24

1. demones et misit eos ad Iacobum, dicens: Ite *cito* et ipsum Iacobum huc michi adducite, simul
2. demones, et misit eos ad Iacobum, dicens: Ite et ipsum Iacobum mici hunc adducite simul
3. demones, et misit eos ad Iacobum dicens: Ite et ipsum Iacobum mihi huc adducite, simul

25

1. etiam et Filetum, discipulum meum, ut vindicer *ex* eo, ne mihi ceteri discipuli mei taliter *audeant*
2. etiam et Filetum discipulum meum, ut vindicar *in* eo, ne mici ceteri discipuli mei taliter *incipiant*
3. etiam et Filetum discipulum meum, ut vindicer *in* eo, ne mihi ceteri discipuli mei taliter *incipiant*

26

1. insultare. Venientes autem demones, ubi *sanctus* Iacobus orabat, *et* ululatum in aere *dare* ceperunt,
2. insultare. Venientes autem demones ubi Iacobus orabat, ululatum in aere *habere* ceperunt,
3. insultare. Venientes autem demonia, ubi Iacobus orabat, ululatum in aere *habere* ceperunt,

27

1. dicentes: Iacobe, apostole Dei, miserere nostri, *quia*, antequam veniat tempus incendii nostri, iam
2. dicentes: Iacobe, apostole Dei, miserere nostri *quia*, antequam veniat tempus incendii nostri, iam
3. dicentes: Iacobe apostole Dei miserere nostri, *qui* antequam veniat tempus incendii nostri, iam

28

1. ardemus. Dicit eis *sanctus* Iacobus: Ut quid venistis ad me? Dicunt ei demones: Misit nos
2. ardemus. Dicit eis *sanctus* Iacobus: Ut quid venistis ad me? Dicunt ei demones: Misit nos
3. ardemus. Dicit eis Iacobus: Ut quid venistis ad me? Dicunt ei demones: Misit nos

29

1. Hermogenes, ut te et Filetum ad ipsum perduceremus. Mox autem ut ingressi sumus, angelus
2. Hermogenes, ut te et Filetum ad ipsum perduceremus. Mox autem ut ingressi sumus, angelus
3. Germogenes, ut te et Filetum ad ipsum perduceremus. Mox autem ut ingressi sumus, angelus

30

1. *sanctus* cathenis igneis religavit nos, et cruciamur. Dicit eis Iacobus *apostolus*: In nomine
2. *sanctus* catenis igneis religavit nos, et cruciamur. Dicit eis Iacobus: In nomine
3. *Dei* *sanctus* catenis igneis religavit nos et cruciamur. Dicit eis Iacobus *apostolus*: In nomine

31

1. Patris et Filii et Spiritus Sancti exsolvat vos angelus Dei, ita ut revertentes ad *Hermogenem* non
2. Patris et Filii et Spiritus Sancti exsolvat vos angelus Dei, ita ut revertentes ad *Hermogenem*, non
3. Patris et Filii et Spiritus Sancti exsolvat vos angelus Dei, ita ut revertentes ad *Germogenem* non

32

1. eum ledatis, sed vinctum huc illum ad me adducatis. Qui cum abissent, ligaverunt *ei* de restibus
2. eum ledatis, sed vinctum huc illum ad me adducatis. Qui quum abissent, ligaverunt *eum* de restibus
3. eum ledatis, sed vinctum huc illum ad me adducate. Qui cum abissent, ligaverunt *eum* de restibus

33

1. manus a tergo et ita adduxerunt *eum*, dicentes: Misisti nos ubi incensi sumus et torti et
2. manus a tergo, et ita adduxerunt, dicentes: Misisti nos ubi incensi sumus et torti, et
3. manus a tergo, et ita eum adduxerunt, *ad eum* dicentes: Misisti nos ubi incensi sumus, et torti, et

34

1. intolerabiter consummati. Interea, cum ad *beatum* Iacobum fuisset adductus, dicit ei
2. intolerabiter consummati. Interea, quum ad Iacobum fuisset adductus, dicit ei *Iacobus*
3. intolerabiter consummati. Interea cum ad Iacobum fuisset adductus, dicit ei *Iacobus*

35

1. apostolus Dei: Stultissime hominum, *qui* cum inimico generis humani rationem te habere *credis*,
2. apostolus Dei: Stultissime hominum, cum inimico generis humani rationem te habere:
3. apostolus Dei: Stultissime hominum, cum inimico generis humani rationem te habere:

36

1. quare non consideras quem rogasti, ut mitteret tibi angelos suos ad lesionem meam, quos ego
2. quare non consideras quem rogasti, ut mitteret tibi angelos suos ad lesionem meam, quos ego
3. quare non consideras? Quem rogasti ut mitteret tibi angelos suos ad lesionem meam, quos ego

37

1. adhuc non permitto ut furorem suum *ostendant tibi?* Clamabant quoque ipsa demonia
2. adhuc non permitto ut furorem suum *ostendant?* Clamabant quoque ipsa demonia,
3. adhuc non permitto, ut furorem suum, *tibi ostendant.* Clamabant quoque demonia ipsa, *fortiter*

38

1. *dicentia*: Da nobis eum in *potestatem*, ut possimus et tuas iniurias vindicare et nostra incendia.
2. *dicentes*: Da nobis eum in *potestate*, ut possimus et tuas iniurias vindicare et nostra incendia.
3. *dicentia*: Da nobis eum in *potestatem*, ut possimus, et tuas iniurias vindicare, et nostra incendia.

39

1. Dicit eis Iacobus *apostolus*: Ecce Filetus *ante vos stat*, cur eum non tenetis? Dicunt ei demones:
2. Dicit eis Iacobus: Ecce Filetus *ante vos stat*: quare eum non tenetis? Dicunt ei demones:
3. Dicit eis Iacobus: Ecce Filetus *ad vos erat*, cur eum non tenetis? Dicunt ei demones:

40

1. Nos non possumus nec formicam *contingere, que in cubiculo tuo est.* Tunc beatus Iacobus dixit
2. Nos non possumus nec formicam *contingere que in loculo tuo est.* Tunc beatus Iacobus dicit
3. Nos non possumus, nec formicam *que in cubiculo tuo est contingere.* Tunc beatus Iacobus dicit

41

1. ad Filetum: Ut cognoscas scolam Domini nostri Iesu Christi hanc esse *et* discant homines
2. ad Filetum: Ut cognoscant scholam Domini nostri Iesu Christi hanc esse, *ut* discant homines
3. ad Filetum: Ut cognoscant scolam Domini nostri Iesu Christi hanc esse, discant homines

42

1. bona pro malis reddere: ille *te* ligavit, tu eum solve, ille te vinctum a demonibus ad se conatus
2. bona pro malis reddere: ille *te* ligavit, tu eum solve. Ille te vinctum a demoniis ad se conatus
3. bona pro malis reddere: Ille ligavit, tu eum solve. Ille te vinctum *iussit*

43

1. est adducere, tu eum captum a demonibus *liberum ire* permitte. At ubi solvit eum Filetus,
2. est adducere, tu eum captum a demonibus *abire* permitte. At ubi solvit eum Filetus,
3. *adduci.* Tu eum, captum a demoniis *liberum ire* permitte. At ubi solvit eum Filetus,

44

1. confusus et humilis et deiectus *Hermogenes* cepit stare. Dicit ei *sanctus* Iacobus: Vade liber,
2. confusus et humilis et deiectus *Hermogenis* cepit stare. Dicit ei Iacobus: Vade liber
3. confusus et humilis, et deiectus, *Germogenes* cepit stare. Dicit ei Iacobus: Vade liber

45

1. *ubi* volueris. Non est enim discipline nostre, ut invitus aliquis convertatur. Dicit ei
2. *ubi* volueris: non est enim discipline nostre, ut invitus aliquis convertatur. Dicit ei
3. *quocunque* volueris, non est enim discipline nostre ut invitus aliquis convertatur. Dicit ei

46

1. Hermogenes: Ego novi iras demonum, nisi *mihi dederis* aliquid quod mecum habeam, *tenebunt* me
2. Hermogenes: Ego novi iras demonum, nisi *dederis mici* aliquid, quod mecum habeam, *tenebunt* me,
3. Hermogenes: Ego novi iras demonum, nisi *mihi dederis* aliquid quod mecum habeam, *tenent* me

47

1. et diversis penis interficient. Tunc dixit ei *sanctus* Iacobus: Accipe tibi baculum itineris mei
2. et diversis penis interficient. Tunc dicit ei Iacobus: Accipe tibi baculum itineris mei,
3. et diversis penis interficiunt. Tunc dicit ei Iacobus: Accipe tibi baculum itineris mei,

48

1. et cum eo perge securus, quocumque volueris. Et accipiens *sceptrum* apostoli abiit ad domum
2. et cum eo perge securus quocumque volueris. Et accipiens *baculum* apostoli, abiit ad domum
3. et cum eo perge securus quocumque volueris. Et accipiens *baculum* apostoli avit ad domum

49

1. suam, *posuitque illud* super *cervicem suam* et super cervices discipulorum suorum, *ac* zabernas
2. suam, *et posuit illud* super *cervices suas*, et super cervices discipulorum suorum, zabernas
3. suam. *Et posuit* super *cervicem suam*, et super cervices discipulorum suorum, zabernas

50

1. plenas codicibus attulit ad apostolum Dei et cepit eos ignibus concremare. Dicit ei *sanctus*
2. plenas codicibus, *et* attulit ad apostolum Dei, et cepit eos ignibus concremare. Dicit ei
3. plenas codicibus, *et* attulit ad apostolum Dei, et cepit eos ignibus concremare. Dicit ei

51

1. Iacobus: Ne forte fetor incendii eorum vexet incautos, mitte intra zabernas petras simul cum
2. Iacobus: Ne forte odor incendii eorum vexet incautos, mitte intra zabernas petras simul cum
3. Iacobus: Ne forte odor incendii eorum vexet incautos, mitte intra zabernas petras simul cum *et*

52

1. *plumbo* et fac eas demergi in mari. Quod cum fecisset *Hermogenes*, reversus *tenere cepit* plantas
2. *plumbo*, et fac eas dimergi in mari. Quod quum fecisset *Hermogenes*, reversus, *tenere cepit* plantas
3. *plumbum*, et fac eas demergi in mari. Quod cum fecisset *Germogenes*, reversus *cepit tenere* plantas

53

1. apostoli, rogans eum et dicens: Animarum liberator, accipe penitentem, quem invidentem
2. apostoli, rogans eum et dicens: Animarum liberator, accipe penitentem, quem invidentem
3. apostoli rogans eum et dicens: Animarum liberator, accipe penitentem, quem invidentem

54

1. et detrahentem hactenus sustinuisti. *Respondens sanctus* Iacobus dixit: Si veram Deo
2. et detrahentem actenus sustinuisti. *Respondens* Iacobus, dixit: Si veram Deo
3. et detrahentem actenus sustinuisti. *Respondit* Iacobus dicens: Si veram Deo

55

1. penitentiam obtuleris, veram *etiam* ius indulgentiam consequeris. Dicit ei Hermogenes:
2. penitentiam obtuleris, veram eius indulgentiam consequeris. Dicit ei Hermogenes:
3. penitentiam optuleris, veram eius indulgentiam consequeris. Dicit ei Hermogenes:

56

1. Intantum *veram Deo* penitentiam offero, ut omnes codices meos, in quibus erat illicita
2. In tantum *Deo veram* penitentiam offero, ut omnes codices meos, in quibus erat inlicita
3. Intantum *veram Deo* penitentiam offero, ut omnes codices meos in quibus erat inlicita

57

1. presumpcio, abiecerim et omnibus simul *renunciaverim* artibus inimici. Dicit ei apostolus:
2. presumptio, abiecerim, et omnibus simul *abrenuntiaverim* artibus inimici. Dicit ei apostolus:
3. presumptio, abicerem, et omnibus, simul *renunciaverim* artibus inimici. Dicit ei apostolus:

58

1. Nunc vade per domos eorum quos *subvertisti*, ut *perfecte* revoces *suo Domino* quos tulisti,
2. Nunc vade per domos eorum quos *evertisti*, ut *per te* revoces *Domino suo* quos tulisti.
3. Nunc vade per domos eorum quos *evertisti*, ut *per te* revoces *suo Domino* quos tulisti.

59

1. *ac doce hoc* esse verum, *quod dicebas falsum, et hoc esse falsum*, quod dicebas verum. Idolum
2. *Doce hoc* esse verum *quod dicebas falsum: et hoc esse falsum*, quod dicebas verum. Idolum
3. *Doce* esse falsum quod dicebas verum. Ydolum

60

1. quoque, *quod* adorabas, et divinationes, *quas* tibi putabas ab eo responderi, confringe. Pecunias,
2. quoque adorabas, et divinationes, *quas* tibi putabas ab eo responderi, confringe. Pecunias,
3. quoque, *quod* adorabas, et divinationes tibi putabas ab eo responderi, confringe. Pecunias,

61

1. quas de malo opere adquisisti, in bonis operibus expende, ut sicut fuisti filius diaboli immitando
2. quas de malo opere adquisisti, in bonis operibus expende, ut sicut fuisti filius diaboli imitando
3. quas de malo opere adquisisti, in bonis operibus expende. Ut sicut fuisti filius diaboli imitando

62

1. diabolum, *ita* efficiaris filius Dei, immitando Deum, qui cotidie etiam ingratis prestat beneficia
2. diabolum, efficiaris filius Dei, imitando Deum. Qui quotidie etiam ingratis prestat beneficia,
3. diabolum, efficiaris filius Dei imitando Deum. Qui cotidie etiam ingratis prestat beneficia,

63

1. et se blasphemantibus exhibet alimenta. Si enim, cum malus esses circa Deum, bonus circa te
2. et se blasphemantibus exhibet alimenta. Si enim quum malus esses circa Deum, bonus circa te
3. et se blasphemantibus exhibet alimenta. Si enim, cum malus esses apud Deum, bonus circa te

64

1. extitit Dominus, quanto magis erit circa te benignior, si malus esse cessaveris et bonis ei
2. extitit Dominus, quanto magis erit circa te benignior, si malus esse cessaveris, et bonis ei
3. extitit Dominus. Quanto magis erit circa te benignior, si malus esse cessaveris, et bonis ei

65

1. ceperis operibus *complacere*. Hec et his similia dicente *beato* Iacobo, in omnibus obtemperatur
2. ceperis operibus *conplacere?* Hec et his similia dicente Iacobo, in omnibus obtemperavit
3. ceperis operibus *placere*. Hec et his similia dicente Iacobo, in omnibus optemperavit

66

1. Hermogenes et ita *cepit* in Dei *timore esse* perfectus, ut etiam virtutes per eum plurime *fierent*
2. Hermogenes, et ita *cepit* in Dei *esse timore* perfectus, ut etiam virtutes per eum plurime *fierent*
3. Hermogenes. Et ita *coepit* in Dei *esse timore* perfectus, ut etiam virtutes per eum plurimas *faceret*

67

1. *a Domino*. Videntes *ergo* Iudei quia hunc magum, quem invictum putabant, ita *convertisset*,
2. *a Domino*. Videntes *ergo* iudei quia hunc magum, quem invictum putabant, ita *convertisset*,
3. *Dominus*. Videntes *igitur* iudei quia hunc magum, quem invictum putabant, ita *convertisse*

68

1. ut etiam omnes discipuli *et amici* eius, qui solebant ad sinagogam convenire, Ihesu Chisto per
2. ut etiam omnes discipuli *et amici* eius, qui solebant ad synagogam convenire, Iesu Christo per
3. ut etiam omnes discipulos *et amicos* eius qui solebant ad synagogam convenire, Ihesu Chisto per

69

1. Iacobum credidissent, obtulerunt pecunias centurionibus duobus, qui preerant herosolimis, *Lisie*
2. Iacobum credidissent, obtulerunt pecunias centurionibus duobus, qui preerant Ierosolymis, *Lisie*
3. Iacobum credidissent, optulerunt pecunias centurionibus duobus, qui preerant Hierosolimis, *Lysias*

70

1. *et Theocrito*, et tenuerunt eum et miserunt in *custodia*. Facta autem a populo sedicione, dictum est
2. *et Theocrito*, et tenuerunt eum et miserunt in *custodia*. Facta autem a populo seditione, dictum est
3. *et Theocristus*, et tenuerunt eum, et miserunt in *custodiam*. Facta autem a populo seditione, dictum est

71

1. debere eum adduci *et secundum legem audiri*. Tunc pharisei dicebant *ei* Ut quid predicas Ihesum
2. debere eum educi, *t secundum legem audiri*. Tunc pharisei dicebant *ei*: Ut quid predicas Iesum
3. debere eum educi, *et secundum legem audiri*. Tunc pharisei dicebant: Ut quid predicas Ihesum

72

1. hominem *et Deum*, quem inter latrones crucifixum omnes scimus? Tunc Iacobus, *Spiritu*
2. hominem, quem inter latrones crucifixum omnes scimus? Tunc Iacobus, *repletus Sancto*
3. hominem, quem inter latrones crucifixum omnes scimus? Tunc Iacobus, *repletus Spiritu*

73

1. *Sancto repletus*, dixit: Audite, viri fratres et omnes, qui vos *Abrahe filios esse* scitis. Promisit
2. *Spiritu*, dixit: Audite, viri fratres et omnes, qui vos *Abrahe filios esse* scitis. Promisit
3. *Sancto*, dixit: Audite, viri fratres, et omnes qui vos *filios Abrahe* scitis, promisit

74

1. Deus patri nostro Abrahe quod in semine eius *hereditarentur* omnes gentes. Semen autem eius
2. Deus patri nostr Abrahe quod in semine eius *hereditentur* omnes gentes: Semen autem eius
3. Deus patri nostro Abrahe quod in semine eius *hereditentur* omnes gentes. Semen autem eius

75

1. non est *super* Hismael, sed super Israel; Hismael enim cum matre sua Agar eiectus, et a porcione
2. non est *super* Smael, sed super Srael; Smael enim cum sua matre Agar eiectus, et a portione
3. non est Ismahel, sed Israhel. Hismahel enim cum matre sua Agar, eiectus et a portione

76

1. seminis Abrahe exclusus est, et dictum est Abrahe a Deo: in Ysaac vocabitur tibi semen.
2. seminis Abrahe exclusus est, et dictum est Abrahe a Deo: in Isaac vocabitur tibi semen.
- 3 seminis Abrahe exclusus est, et dictum est Abrahe a Deo, in Isaac vocabitur tibi semen.

77

1. Amicus autem Dei Abraham appellatus est, antequam circumcisionem acciperet,
2. Amicus autem Dei Abraham *pater noster* appellatus est, antequam circumcisionem acciperet,
3. Amicus autem Dei Abraham *pater noster* appellatus est, antequam circumcisionem acciperet,

78

1. antequam sabatum coleret, antequam legem aliquam divine constitutionis sciret. Amicus autem
2. antequam sabbatum coleret, antequam legem aliquam divine constitutionis sciret. Amicus autem
3. antequam sabbatum coleret, antequam legem aliquam divine constitutionis sciret. Amicus autem

79

1. *Dei* factus est, non circumcidendo se, sed credendo *Deo* hoc, quod in semine eius hereditarentur
2. factus est, non circumcidendo se, sed credendo *in Deum*, hoc quod in semine eius hereditarentur
3. factus est non circumcidendo se, sed credendo *in Deum*. Hoc quod in semine eius hereditarentur

80

1. omnes gentes. Si ergo Abraham amicus *Dei* factus est credendo, constat inimicum *Dei fieri*,
2. omnes gentes. Si ergo Abraham amicus factus est credendo, constat *fieri* inimicum *Deo*,
3. omnes gentes. Si ergo Abraham amicus factus est credendo, constat inimicum *Dei fieri*,

81

1. qui non credit Deo. Dixērunt *ergo* Iudei: Et quis est qui non credit Deo? Iacobus respondit:
2. qui non credit Deo. Dixērunt *autem* iudei: Et quis est, qui non credit Deo? Iacobus respondit:
3. qui non credit *in* Deo. Dixērunt *autem* Iudei: Et quis est qui non credit *in* Deo? Iacobus respondit:

82

1. Qui non credit *quod in semine eius hereditentur omnes gentes, et qui non credit* Moysi dicenti:
2. Qui non credit *quod in semine eius hereditentur omnes gentes, qui non credit* Moysi dicenti:
3. Qui non credit Moysi dicenti:

83

1. Suscitabit vobis Dominus *prophetam* magnum: ipsum audietis tamquam me, per omnia *quecumque*
2. Suscitabit vobis Dominus *prophetam* magnum: ipsum audietis tamquam me per omnia *quecumque*
3. Suscitavit vobis Dominus *propheta* magnum, ipsum audietis tamquam me, per omnia *que*

84

1. preceperit vobis. Hoc autem promissum Esaias *sanctus* predixit, quo *ordine* fieret. Ait enim:
2. preceperit vobis. Hoc autem promissum Esaias predixit quo *ordine* fieret. Ait enim:
3. preceperit vobis. Hoc autem promissum Esaias predixit, quo *hordine* fieret. Ait enim:

85

1. Ecce virgo *concipiet* et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel, quod est
2. Ecce virgo *in utero accipiet* et pariet filium et vocabitur nomen eius Emanuel, quod est
3. Ecce virgo *in utero concipiet*, et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel, quod est

86

1. interpretatum: nobiscum Deus. Hieremias autem dicit: Ecce veniet Redemptor tuus, Iherusalem;
2. interpretatum nobiscum Deus. Ieremias autem dicit: Ecce veniet redemptor tuus, Ierusalem,
3. interpretatum nobiscum Deus. Hieremias autem dicit: Ecce veniet redemptor tuus Hierusalem.

87

1. et hoc eius signum erit: cecorum oculos aperiet; surdis *auditum reddet*; et voce sua *excitabit*
2. et hoc eius signum erit. Cecorum oculos aperiet, surdis *reddet auditum*, et voce sua *excitabit*
3. Et hoc eius signum erit. Cecorum oculos aperiet, surdis *reddit auditum*, et voce sua *excitabuntur*

88

1. *mortuos. Et* Ezechiel *designat* dicens: Veniet rex tuus, Syon, *veniet* humilis, *ut restauret*
2. *mortuos.* Ezechiel *autem adsignat*, dicens: Veniet rex tuus, Sion, *veniet* humilis, *et restaurabit*
3. *mortui.* Ezechiel *autem adsignavit* dicens: Veniet rex tuus Syon, humilis *et restaurat*

89

1. te. Daniel autem dicit: Sicut *fluvius* filius *hominis* ita *veniet*, et ipse obtinebit principatus et
2. te. Daniel autem dicit: Sicut filius *hominis* ita *adveniet*, et ipse obtinebit principatus et
3. te. Danihel autem dicit: Sicut filius ita *adveniet*, et ipse optinebit principatus et

90

1. potestates. David autem dicit *voce* filii Dei dicentis: Dominus dixit ad me, filius meus es tu,
2. potestates. David autem dicit *voce* Filii Dei dicentis: Dominus dixit ad me filius meus es tu.
3. potestates. David autem dicit: *Vocem* filii Dei dicentes: Dominus dixit ad me, filius meus es tu.

91

1. *ego hodie genui te. Et alibi: Ipse invocabit me, Pater meus es tu.* Et vox Patris de Filio dicit:
2. Et Patris vox de Filio dicit:
3. Et Patris vox de Filio dicit:

92

1. Et ego primogenitum ponam illum excelsum *pre*
2. *Ipse invocabit me, pater meus es tu*, et ego primogenitum ponam illum excelsum *apud*
3. *Ipse invocabit me, pater meus es tu*, et ego primogenitum ponam illum excelsum *apud*

93

1. *regibus* terre. Ad ipsum *autem* David sermo *Dei* loquitur dicens: De fructu ventris tui ponam
2. *reges* terre. Ad ipsum David sermo *Domini* loquitur, dicens: De fructu ventris tui, ponam
3. *reges* terre. Ad ipsum *autem* David sermo *Dei* loquitur dicens: De fructu ventris tui ponam

94

1. super sedem meam. De passione autem eius dicit Ysaias: Sicut ovis ad occisionem ductus est.
2. super sedem meam. De passione autem eius dicit Esaías: Sicut ovis ad occisionem ductus est,
3. super sedem meam. De passione autem eius, dicit Esaías: Sicut oves ad occisionem ductus est.

95

1. Et David in persona eius dicit: Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia
2. Et David in persona eius dicit: Foderunt manus meas et pedes meos, *et* dinumeraverunt omnia
3. Et David in persona eius dicit: Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia

96

1. ossa mea, ipsi vero consideraverunt et *inspexerunt* me, diviserunt sibi vestimenta mea, et super
2. ossa mea. Ipsi vero consideraverunt, et *conspexerunt* me, diviserunt sibi vestimenta mea et super
3. ossa mea. Ipsi vero consideraverunt et *conspexerunt* me, diviserunt sibi vestimenta mea, et super

97

1. vestem meam miserunt sortem. Et *alibi* idem David dicit: Dederunt in *escam meam* fel et in siti
2. vestem meam miserunt sortem. Et *in alio loco* idem David ait: Dederunt in *esca mea* fel, et in siti
3. vestem meam miserunt sortem. Et *in alio loco* idem David ait: Dederunt in *escam meam* fel, et in siti

98

1. mea potaverunt me aceto. De morte autem eius dicit: Caro mea requiescet in spe. Quia non
2. mea potaverunt me aceto. De morte autem eius dicit: Caro mea requiescet in spe: Quia non
3. mea potaverunt me aceto. De morte autem eius dicit: Caro mea requiescet in spe. Quia non

99

1. *derelinques animam meam in inferno*, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Vox autem Filii
2. *derelinques in inferno animam meam* nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Vox autem Filii
3. *derelinquans animam meam in inferno*, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Vox autem Filii

100

1. ad Patrem: Exurgam *et adhuc* tecum sum. Et iterum: Propter *miseriam* inopum et *gemitum*
2. ad Patrem *dicit*: Exurgam *adhuc et* tecum sim, et iterum: Propter *miserias* inopum et *gemitus*
3. ad Patrem *dicit*: Exurgam *adhuc* tecum sum. Et iterum: Propter *miseriam* inopum et *gemitum*

101

1. pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. De ascensione autem eius dicit: Ascendens in altum,
2. pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. De ascensione autem eius dicit: Ascendens in altum,
3. pauperum, nunc exurgam dicit Dominus. De ascensione autem eius dicit: Ascendens in altum

102

1. captivam duxit captivitatem. Et iterum: *Ascendit super cherubin, et volavit. Et iterum*: Ascendit
2. captivam duxit captivitatem; et iterum: *Ascendit super cherubin, et volavit; et iterum*: Ascendit
3. captivam duxit captivitatem. Et iterum: Ascendit

103

1. Dominus in iubilatione. Item Anna, mater sancti Samuelis, dicit: Dominus ascendit in celos
2. Dominus in iubilatione. Item Anna, mater sancti Samuelis dicit: Dominus ascendit in celos,
3. Dominus in iubilatione. Item Anna, mater sancti Samuelis, dicit: Dominus ascendit in celos

104

1. et *tonavit*. Et multa alia inveniuntur in Lege de ascensione eius testimonia. Nam quod sedeat
2. et *tonat*. Et multa alia inveniuntur in lege de ascensione eius testimonia. Nam quod sedeat
3. et *tonat*. Et multa alia inveniuntur in lege de ascensione eius testimonia. Nam quod sedeat

105

1. ad dexteram Patris, idem David *dicit*: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.
2. ad dexteram Patris, idem David *ait*: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis;
3. ad dexteram Patris. Idem *per* David *dicit*. Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis,

106

1. Et quod *venturus sit* iudicare *terram per ignem*, dicit propheta: Deus *manifestus* veniet,
2. Et quod *venturus sit* iudicare *terram per ignem*, dicit propheta: Deus *manifeste* veniet,
3. Ut quod *sit venturus* iudicare *per ignem terram*, dicit propheta: Deus *manifeste* veniet,

107

1. Deus noster et non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas valida.
2. Deus noster, et non silebit; ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas valida.
3. Deus noster et non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, et in circuitu eius tempestas valida.

108

1. Hec omnia in *Domino nostro Ihesu Christo* impleta sunt que transacta sunt, et que *necdum*
2. Hec omnia in *Domino nostro Iesu Christo* impleta sunt, que transacta sunt; et que *nondum*
3. Haec omnia in *Christo Domino nostro* impleta sunt, que transacta sunt, et que *nondum*

109

1. facta sunt, implebuntur ita, sicut prophetata sunt. Ait enim Ysaïas: Surgent mortui, et resurgent
2. facta sunt implebuntur, ita sicut prophetata sunt. Ait enim Esaias: Surgent mortui, et resurgent
3. facta sunt implebuntur ita sicut prophetata sunt. Ait enim Esaias: Surgent mortui, et resurgent

110

1. qui in monumentis sunt. Si interrogas quid erit cum resurrexerint, dicit David audisse *se* Deum
2. qui in monumentis sunt. Si interrogas quid erit quum resurrexerit, dicit David audisse *se* Deum
3. qui in monumentis sunt. Si interrogas quid erit cum resurrexerint, dicit David audisse Deum

111

1. loquentem quod *erit*. Nam ut probetis ita esse, audite quid dicat: Semel locutus est Deus,
2. loquentem quid *erit*, nam, ut probetis ita esse, audite quid dicat: Semel loquutus est Deus,
3. loquentem, quid nam ut probetis ita esse, audite quid dicat: Semel locutus est Deus,

112

1. duo hec audivi, quia potestas Dei est tibi, Domine, misericordia, quia tu reddes singulis secundum
2. duo hec audivi quia potestas Dei est, *et* tibi, Domine, misericordia, quia tu reddes singulis secundum
3. duo hec audivi, quia potestas Dei est *et* tibi Domine, misericordia, quia tu reddes singulis secundum

113

1. opera eorum. Unde, viri fratres, unusquisque vestrum penitentiam agat, ut non recipiat secundum
2. opera eorum. Unde, viri fratres, unusquisque vestrum penitentiam agat, ut non recipiat secundum
3. opera eorum. Unde viri fratres unusquisque vestrum penitentiam agat, ut non recipiat secundum

114

1. opera sua, qui se scit participem esse eorum qui *cruci adfixerunt eum*, qui *mundum totum*
2. opera sua qui se scit participem esse eorum, qui *cruci adfixerunt eum*, qui *totu mundum*
3. opera sua. Qui se scit participem esse eorum qui *crucifixerunt eum*, qui *mundum totum*

115

1. a cruciatibus liberavit. Nam sputamento suo oculos ceci nati aperuit; *et* ut probaretur ipse
2. a cruciatibus liberavit. Nam sputamento suo oculos ceci nati aperuit, *et* ut probaretur ipse
3. a cruciatibus liberavit. Nam sputamento suo, oculos ceci nati aperuit, ut probaretur ipse

116

1. esse qui Adam de limo terre formaverat, lutum fecit de saliva *sua*, et *imposuit* super loca oculorum,
2. esse, qui Adam de limo terre formaverat, lutum fecit de saliva *sua*, et *inposuit* super loca oculorum,
3. esse qui Adam de limo terre formaverat, lutum fecit de salivo, et *posuit* super loca oculorum,

117

1. *eius* quos non cecaverat infirmitas, sed *defuerant per naturam*. Nam interrogavimus Dominum
2. *eius* quos non cecaverat infirmitas, sed *defuerant per naturam*. Nam interrogavimus Dominum
3. quos non cecaverat infirmitas, sed *defuerat perfecturam*. Nam interrogavimus Dominum

118

1. nostrum Ihesum Christum dicentes: Quis peccavit, hic *aut* parentes eius, ut cecus nasceretur? Et
2. nostrum Iesum Christum, dicentes: Quis peccavit hic *an* parentes eius, ut cecus nasceretur? Et
3. nostrum Ihesum Christum dicentes: Quid peccavit hic, *aut* parentes eius ut cecus nasceretur? Et

119

1. *respondit* nobis dicens: *Neque* hic peccavit, *neque* parentes eius, sed ut manifestentur opera *Dei in*
2. *respondit* nobis, dicens: *Nec* hic peccavit, *nec* parentes eius, sed ut manifestaretur opera *Domini*
3. *respondent* nobis dicens: *Neque* hic peccavit, *neque* parentes eius, sed ut manifestentur opera *Dei in*

120

1. eo. Id est, ut manifestus fieret artifex, qui eum fecerat, *cum* ipse faceret quod minus fuerat
2. *in* eo. Id est, ut manifestus fieret artifex, qui eum fecerat, *quod* ipse facerat, quod minus fecerat.
3. eo. Id est ut manifestus fieret artifex qui eum fecerat, *cum* ipse faceret quod minus fecerat.

121

1. *factum*. Nam et hoc, quod pro nobis mala recepturus esset, predictum est in persona eius per David
2. Nam et hoc, quod pro nobis mala recepturus esset, predictum est in persona eius per David
3. Nam et hoc quod pro bonis mala recepturus esset, predictum est in persona eius per David

122

1. cum diceret: Retribuebant michi mala pro bonis. *Et alibi: Posuerunt adversum me mala pro bonis*
2. quum diceret: Retribuerunt michi mala pro bonis,
3. cum diceret: Retribuerit mihi mala pro bonis,

123

1. et hodium pro dilectione mea. Denique *postquam* paraliticos curavit, leprosos mundavit,
2. et odium pro dilectione mea. Denique *postea quam* paralyticos curavit, leprosos mundavit,
3. et odium pro dilectione mea. Denique *postea quam* paraliticos curavit, leprosos mundavit,

124

1. cecos illuminavit, *demonas fugavit* et mortuos suscitavit, omnes una voce clamaverunt:
2. cecos inluminavit, *fugavit demonas* et mortuos suscitavit, omnes una voce clamaverunt:
3. cecos illuminavit, *fugavit demonas*, et mortuos suscitavit. Omnes una voce clamaverunt:

125

1. Reus est mortis. Et quoda suo discipulo tradendus erat, hoc ordine predictum est per David:
2. Reus est mortis; et quod a suo discipulo tradendus erat, hoc ordine predictum est per David:
3. reus est mortis. Et quoda suo discipulo tradendus erat, hoc ordine predictum est per David.

126

1. Qui edebat panem *meum*, ampliavit adversum me *supplantacionem*. Hec autem, viri fratres, filii
2. Qui edebat panes *mecum*, ampliavit adversum me *supplantationem*. Hec omnia, viri fratres, filii
3. Qui edebat panes *meos*, ampliavit adversum me *supplantatione*. Haec omnia viri fratres filii

127

1. Abrahe, predixerunt *prophete, loquente per os eorum* Spiritu Sancto. *Numquid* si hec non credimus,
2. Abrahe, predixerunt, *loquente per eos* Spiritu Sancto. *Nunc*, si hec non credimus,
3. Abrahe predixerunt *loquentes, per os eorum* Spiritu Sancto. *Numquid* si hec non credimus,

128

1. poterimus evadere perpetui ignis *supplicium?* Aut non merito puniendi erimus, cum gentes
2. poterimus evadere perpetui ignis *supplicium* aut non merito puniendi erimus, quum gentes
3. poterimus evadere perpetui ignis *supplitia* au non merito puniendi erimus? Cum gentes

129

1. credant vocibus prophetarum, et non credamus nos *vocibus* patriarcharum et *prophetarum?*
2. credant vocibus prophetarum et non credamus nos *patriarchis* et *prophetis nostris?*
3. credant vocibus prophetarum et non credamus nos *patriarchis*, et *prophetis nostris.*

130

1. Erubescenda *ergo et punienda in* tot factis et sceleribus crimina lacrimosis vocibus lugeamus,
2. Erubescenda *et punienda* tot factis et sceleribus crimina, lacrimosis vocibus lugeamus,
3. Erubescenda tot factis et sceleribus crimina, lacrimosis vocibus lugeamus,

131

1. ut penitentiam nostram pius indultor accipiat, ne illa nobis *eveniant*, que contemptoribus
2. ut penitentiam nostram pius indultor accipiat, ne illa nobis *veniant*, que *evenerunt* contemtoribus
3. ut penitentiam nostram pius indultor accipiat. Ne illa nobis *eveniant*, que contemptoribus

132

1. *evenerunt, de quibus Psalmista ait:* Aperta est terra et deglutivit Datan, *et operuit super*
2. *pro quibus dicit:* Aperta est *enim* terra, et deglutivit Dathan, *et operuit super*
3. *que in Moyse leguntur, et in David:* Aperta est *enim* terra et deglutiit Dathan, *operuit super*

133

1. *congregationem* Abiron. *Et* exarsit ignis in synagoga eorum, flamma *combussit* peccatores.
2. *synagogam de* Abiron. Exarsit ignis in synagoga eorum, *et* flama *comedit* peccatores.
3. *synagoga* Abiron. Exarsit ignis in synagogis eorum *et* flamma *combussit* peccatores.

134

1. Hec et his similia dicente *sancto* Iacobo, tantam *Dominus gratiam* apostolo suo contulit,
2. Hec et his similia dicente Iacobo, tantam *gratiam Dominus* apostolo suo contulit,
3. Haec et his similia dicente Iacobo, tantam *Dominus gratiam* apostolo suo contulit,

135

1. ut omnes una voce clamarent: Peccavimus, iniuste egimus, da *nobis* remedium, quid
2. ut omnes una voce clamarent: Peccavimus, iniuste egimus, da remedium, quid
3. ut omnes una voce clamarent. Peccavimus iniuste egimus, da remedium quid

136

1. faciamus, <i>apostole sancte Dei?</i>	Quibus <i>sanctus</i>	Iacobus ait:	Viri fratres, nolite desperare.
2. faciamus?	Quibus	Iacobus ait:	Viri fratres, nolite desperare.
3. faciamus.	Quibus	Iacobus, ait:	Viri fratres, nolite desperare.

137

1. Credite tantum	et baptizemini,	ut <i>deleantur</i>	omnia peccata vestra.	<i>His auditis in nomine</i>
2. Credite tantum	et baptizemini,	et <i>delentur</i>	omnia peccata vestra.	
3. Credite tantum	et baptizamini,	et <i>delentur</i>	omnia peccata vestra.	

138

1. <i>Domini baptizati sunt.</i>	Post aliquantos autem dies, Abiathar,	pontifex anni <i>ipsius</i> ,
2.	Post aliquantos autem dies, Abiathar	pontifex anni <i>ipsius</i> ,
3.	Post aliquantos autem dies, Abiathar	pontifex anni <i>illius</i> ,

139

1. videns tantum Domino credidisse populum, repletus	est zelo <i>et</i>	per peccunias excitavit sedicionem
2. videns tantum populum Domino credidisse, repletus	zelo,	per peccunias excitavit sedicionem
3. videns tantum populum Domino credidisse, repletus	zelo,	per pecunias excitavit seditionem

140

1. gravissimam	<i>et iussit verberare apostolum Domini,</i>	ita ut unus <i>ex</i>	scribis phariseorum
2. gravissimam,		ita ut unus <i>ex</i>	scribis fariseorum,
3. gravissimam.		Ita ut unus	scriba phariseorum

141

1. mitteret funem in <i>collum</i> eius	et perduceret <i>eum</i>	ad pretorium	Herodis regis.	Herodes autem
2. mitteret funem in <i>collo</i> eius,	et perduceret <i>eum</i>	ad pretorium	Herodis regis.	Herodes autem,
3. mitteret funem in <i>collo</i> eius,	et perduceret	ad pretorium	Herodis regis.	Herodes autem

142

1. <i>rex</i>	iussit decollari eum.	Cumque duceretur ad decollationem,	vidit paraliticum
2. <i>filius Archelai regis,</i>	iussit decollari eum.	Quumque duceretur ad decollationem,	vidit paralyticum
3. <i>filius Archelai regis,</i>	iussit decollari eum.	Cumque duceretur ad decollacionem,	vidit paralyticum

143

1. iacentem et clamantem sibi:	Sancte Iacobe, apostole Ihesu Christi, libera me a doloribus,
2. iacentem, et clamantem sibi:	Sancte Iacobe, apostole Iesu Christi, libera me a doloribus,
3. iacentem, et clamantem sibi:	Sancte Iacobe apostole Ihesu Christi, libera me a doloribus,

144

1. quibus omnia membra mea cruciantur.	Et ait ad eum: In nomine crucifixi Domini <i>mei</i>	Ihesu Christi,
2. quibus omnia membra mea cruciantur,	et ait ad eum: In nomine crucifixi Domini <i>mei</i>	Iesu Christi,
3. quibus omnia membra mea cruciantur.	Et ait ad eum: In nomine crucifixi Domini <i>nostrum</i>	Ihesu Christi,

145

1. pro cuius fide ducor ad decollationem, exurge sanus et benedic Salvatorem tuum.
2. pro cuius fide ducor ad decollationem, exurge sanus, et benedic salvatorem tuum.
3. pro cuius fide ducor ad decollacionem, exurge sanus, et benedic salvatorem tuum.

146

1. Et protinus *exurrexit* et cepit gaudens currere et benedicere nomen Domini Ihesu Christi.
2. Et protinus *surrexit*, et cepit, gaudens, currere, et benedicere nomen Domini Iesu Christi.
3. Et protinus *surrexit*, et cepit gaudens currere, et benedicere nomen Domini *nostrum* Ihesu Christi.

147

1. Tunc ille scriba phariseorum, *nomine Iosias*, qui funem *ei* in *collum* misit, *extraxit* eum, mittens
2. Tunc ille scriba fariseorum qui funem *ei* in *collo* misit, *et traxit* eum, mittens
3. Tunc ille scriba phariseorum qui funem in *collo eius* misit, *et traxit* eum, mittens

148

1. se ad pedes eius, cepit ei dicere: Obsecro te, ut des mihi indulgenciam et facias
2. se ad pedes eius, *nomine Iosias*, cepit ei dicere: Obsecro te, ut des mihi indulgenciam, et facias
3. se ad pedes eius *nomine Iosias*, cepit ei dicere: Obsecro te ut des mihi indulgentiam et facias

149

1. me nominis sancti participem. Intellegens autem Iacobus visitatum cor eius a Domino, dixit ei:
2. me nominis sancti participem. Intellegens autem Iacobus visitatum cor eius a Domino, dixit ei:
3. me nominis sancti participem. Intellegens autem Iacobus visitatum cor eius a Domino, dixit ei:

150

1. Tu credis, quia Dominus *meus* Ihesus Christus, quem crucifixerunt Iudei, ipse *sit* verus Filius
2. Tu credis quia Dominus *meus* Iesus Christus, quem crucifixerunt iudei, ipse *est* verus Filius
3. Tu credis quia Dominus Ihesus Christus quem crucifixerunt iudei, ipse *sit* verus Filius

151

1. Dei vivi? Et ait Iosias: Ego credo, et *hec* est fides mea ex hac ora, quia ipse est Filius Dei *vivi*.
2. Dei vivi? Et ait Iosias: Ego credo, et *eo* est fides mea ex hac hora, quia ipse est Filius Dei *vivi*.
3. Dei vivi? Et ait Iosias: Ego credo, et *hec* est fides mea ex hac hora, quia ipse est Filius Dei.

152

1. Tunc Abiathar pontifex fecit eum teneri, et dixit ei: Si non discesseris a Iacobo et maledixeris nomen
2. Tunc Abiathar pontifex fecit eum teneri, et dixit ei: Si non discesseris a Iacobo, et maledixeris nomen
3. Tunc Abiathar pontifex fecit eum teneri, et dixit ei: Si non discesseris a Iacobo, et maledixeris nomen

153

1. Ihesu *Christi*, cum ipso decollaberis. Dixit ei Iosias: Maledictus tu et maledicti omnes *dii* tui.
2. Iesu, cum ipso decollaberis. Dicit ei Iosias: Maledictus tu, et maledicti omnes *dies* tui.
3. Ihesu, cum ipso decollaberis. Dicit ei Iosias: Maledictus tu, et maledicti omnes *dies* tui.

154

1. Nomen autem Domini Ihesu Christi, quem Iacobus predicat, est *benedictus* in secula. Tunc
2. Nomen autem Domini *mei* Iesu Christi, quem Iacobus predicat, est *benedictum* in secula. Tunc
3. Nomen autem Domini *mei* Ihesu Christi quem Iacobus predicat est *benedictum* in secula. Tunc

155

1. Abiathar iussit pugnari cedi os eius et, missa *de eo relatione* ad Herodem, impetravit ut simul cum
2. Abiathar iussit pugnari cedi os eius, et missa *relatione de eo* ad Herodem, impetravit ut simul cum
3. Abiathar iussit pugnari cedi os eius. Et missa *de eo legatione* ad Herodem, impetravit ut simul cum

156

1. Iacobo decollaretur. Ventum est autem ad locum, ubi decollandi erant, et dixit Iacobus
2. Iacobo decollaretur. Ventum est autem ad locum, ubi *capite* decollandi erant, et dixit Iacobus
3. Iacobo decollaretur. Ventum est autem ad locum, ubi decollandi erant. Et dixit Iacobus

157

1. spiculatori: Priusquam nos decolles, facito nobis aquam dari. Et allata est *ei* lagena plena aqua.
2. spiculatori: Priusquam nos decolles, facito nobis aquam dari. Et adlata est *ei* lagena plena *cum* aqua.
3. spiculatori: Priusquam nos decolles facito nobis aquam dari. Et adlata est lagena plena aqua.

158

1. Tunc *iussit Iosiam expoliari et, accepta lagena, dixit ei: Iosia, credis in Deum patrem omnipotentem, Creatorem celi et terre? At ille dixit: Credo. Et Apostolus ait: Credis in Iesum Christum filium eius unicum, Dominum nostrum, natum et passum et resuscitatum et ad Patris dexteram sessum? Et ille inquit: Credo. Et Apostolus: Credis, inquit, et in Spiritum Sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, peccatorum remissionem, carnis resurrectionem, vitam post mortem? At ille dixit: Credo.*
2. Tunc dixit ad Iosiam: *Credis in Patre et Filio et Spiritu Sancto? At ubi dixit Iosias: Credo.*
3. Tunc dicit ad Iosiam. *Credis in Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum? At ubi dixit Iosias: Credo,*

159

1. Tunc perfudit eum *tercio* apostolus *sub trino nomine deifico* et dixit *ei: Da mihi, fili mi, osculum pacis.*
2. perfudit eum Iacobus et dixit *ei: Da mihi pacis osculum.*
3. perfudit eum Iacobus, et dixit: Da mihi *osculum pacis.*

160

1. Cumque osculatus esset eum, posuit manum super caput eius et benedixit eum et fecit
2. Quumque osculatus esset eum, posuit manum super caput eius, et benedixit eum, et fecit
3. Cumque osculatus, esset, eum, posuit manum *suam* super caput eius, et benedixit eum. Et fecit

161

1. signaculum crucis Christi in fronte eius et dixit ei : Oremus, frater, ad Dominum, ut animas nostras
2. signaculum crucis Christi in fronte eius, *atque ita perfectus in fide Domini nostri Iesu Christi, cum*
3. signaculum crucis Christi in fronte eius, *atque ita perfectus in fide Domini nostri Iesu Christi, cum*

162

1. recipere dignetur qui fecit eas. Et cum a spiculatore...
2. *apostolo, una hora simul martyr effectus, perrexit ad Dominum. Cui est honor et gloria*
3. *apostolo una hora simul martyr effectus perrexit ad Dominum. Cui est honor et gloria*

163

- 1.
2. *in secula seculorum. Amen.*
3. *nunc et semper n secula seculorum. Amen.*

B. CONCLUSIONES

- 1º. Los tres códices tienen la misma *Passio* pero la del Calixtino es la de mayor extensión.
- 2º. Las tradiciones contenidas en el Pasionario hispánico y en el código italiano son las más antiguas y las más idénticas mientras que el Calixtino está un poco modificada. (Entre ambas hay unos doscientos años de diferencia).
- 3º. La tradición del Pasionario hispánico es la más antigua siendo copiada por el código italiano como se puede comprobar en las líneas comparativas número: 11 (La copia italiana suprime parte de una frase debido a que la palabra de unión es la misma *eum*), 19 (sucede el mismo fenómeno con la misma palabra *sum*), 59 (sucede lo mismo con la palabra *falsum*), 82 (con la palabra *credit*) y 102 (la palabra *iterum*) mientras que la tradición hispánica conserva siempre el texto completo.
- 4º. La coincidencia entre las tradiciones hispánicas y la italiana es patente como se puede comprobar, más claramente, en los números: 7, 9, 18, 25, 26, 34, 35, 72, 77, 79, 85, ... pero sobre todo en los números 92, 122, 137, 138, 140, 158 y del número 159 al 163.
- 5º. La tradición italiana fue copiada en un lugar o por un copista en cuyo lenguaje la letra H se pronunciaba por este motivo varias veces en vez de escribir *Hermogenes* escribe *Germogenes*.

3. UTILIZACIÓN DE LA PASSIO MAGNA EN LA LITURGIA

Ante la problemática de la utilización o no del Calixtino en la liturgia podemos tomar elementos del propio manuscrito que parecen contradictorios: por un lado según los datos codicológicos no encontramos restos de utilización (no está deteriorado, no hay manchas ni rasgos de pasar las hojas, ...) y por otro lado nos encontramos con expresiones e indicaciones en el propio Código (rúbricas que nos dicen cómo se deben interpretar los cantos, la colocación de los cantores, anotaciones en los márgenes para corregir ciertas expresiones,...).

Si nos atenemos a los diferentes investigadores las dos tendencias son patentes entre ellos: los partidarios de su utilización y los que niegan cualquier práctica litúrgica del códice⁷. Nosotros debemos compaginar ambas hipótesis sin contradecir los datos constatables en el propio soporte. Nuestra teoría es que el Calixtino se ha utilizado como libro de referencia del cual se han tomado diversas partes para confeccionar el culto a Santiago pero no se ha utilizado directamente en la liturgia de la catedral.

Ya se ha demostrado suficientemente la utilización del Calixtino en la liturgia⁸ ahora nos fijaremos sólo en la *Passio Magna* para comprobar si fue verdaderamente el códice compostelano o la tradición hispánica la fuente de la que copió el culto a Santiago en Galicia.

A. EL CULTO JACOBEO EN GALICIA

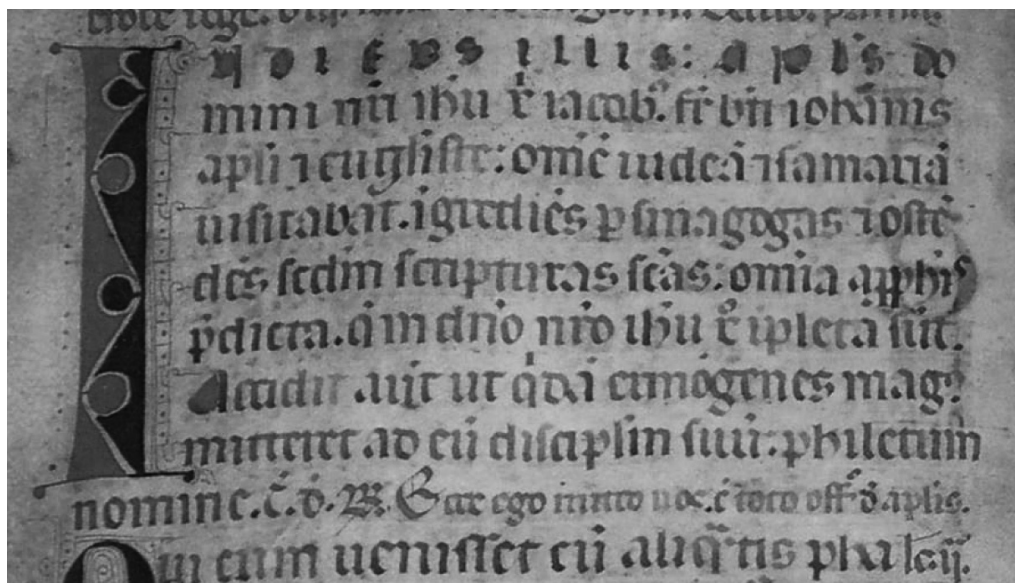
Los datos los obtendremos de las fuentes escritas más antiguas conservadas en toda Galicia (tendremos en cuenta que muchas de éstas sólo son fragmentos y es casi imposible saber su origen); consideramos los más antiguos a los documentos escritos en pergamino. Galicia es una de las regiones en la que el culto a Santiago ha tenido mucha importancia y en la que conservamos más datos escritos.

A.1. LUGO. En el Archivo Capitular de esta ciudad se conserva un breviario completo con música (el propio de santos puesto que el otro tomo está desaparecido) del siglo XIII. Contiene el Oficio completo de la fiesta de Santiago (25 de Julio) con las vísperas y la octava; además tiene las oraciones de la fiesta de la Traslación (30 de Diciembre) y varias piezas musicales del Calixtino. Es uno de los testimonios más importantes de la música gallega sobre todo por la modalidad y una de las claves para conocer más a fondo la grafía del códice compostelano.

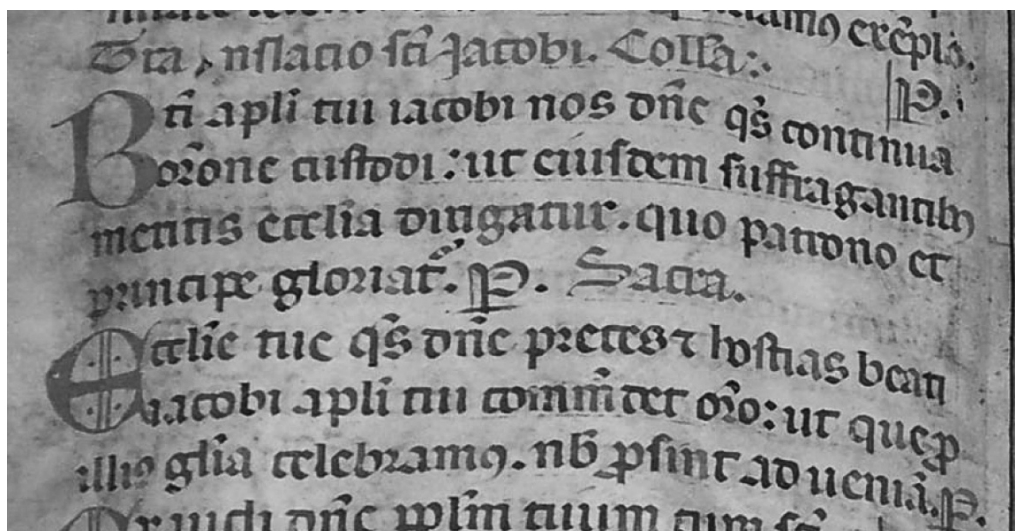
---

7. Rey Olleros, M., *Reminicencias del culto ...* Op. cit. pp. 104-7.

8. 8 Rey Olleros, M., *Reminicencias del culto ...* Op. cit.

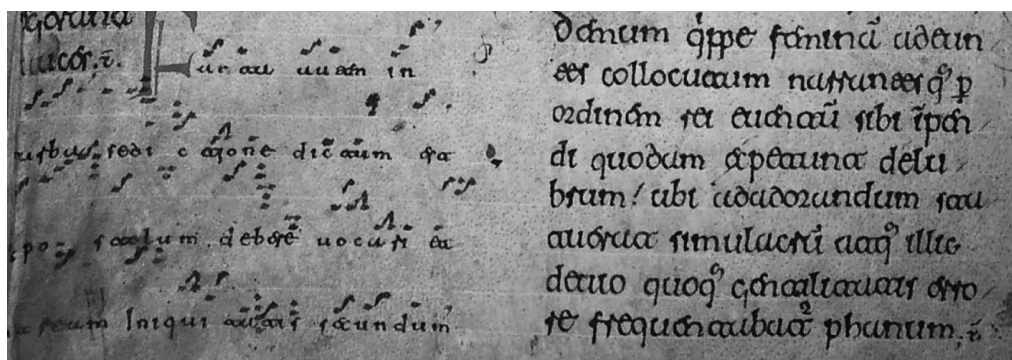
Brev. Lugo fol. 131v (comienzo de la Passio Magna).

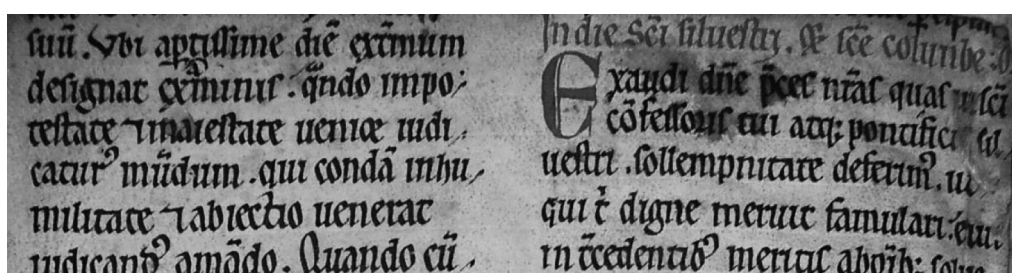
Brev. Lugo fol. 327v (Traslación).

A.2. ORENSE. Es una de las ciudades en la que hay más documentación sobre la liturgia de Santiago: tres fragmentos, un breviario, un leccionario y un misal. De los tres fragmentos los dos más importantes son los conservados en el Archivo de la catedral (los dos tienen música en notación aquitana).

A.2.1. El fragmento 1 corresponde a un bifolio en letra visigótica (a1,a1v y a2) mientras que el a2v tiene letra gótica; es el más antiguo puesto que además del tipo de letra tiene notación aquitana a punta seca. Contiene la festividad de la Traslación aunque algunas de las piezas musicales se emplean en el otro fragmento para la fiesta de Santiago (25 de Julio).

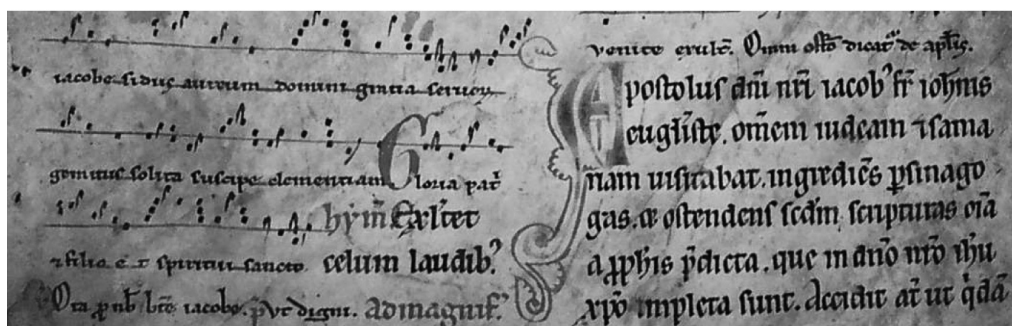

Tipo de letra y notación en las tres primeras carillas.

La cara a2v la letra cambia y se puede comprobar la festividad de S. Silvestre.

A.2.2. El fragmento 2 también se compone de un bifolio y tiene la festividad de Santiago incluyendo la *Passio Magna*. La notación es la aquitana sobre línea roja lo cual nos indica que es más tardía además del tipo de letra. El Oficio es el de vísperas pero como es la parte final del bifolio no lo contiene entero

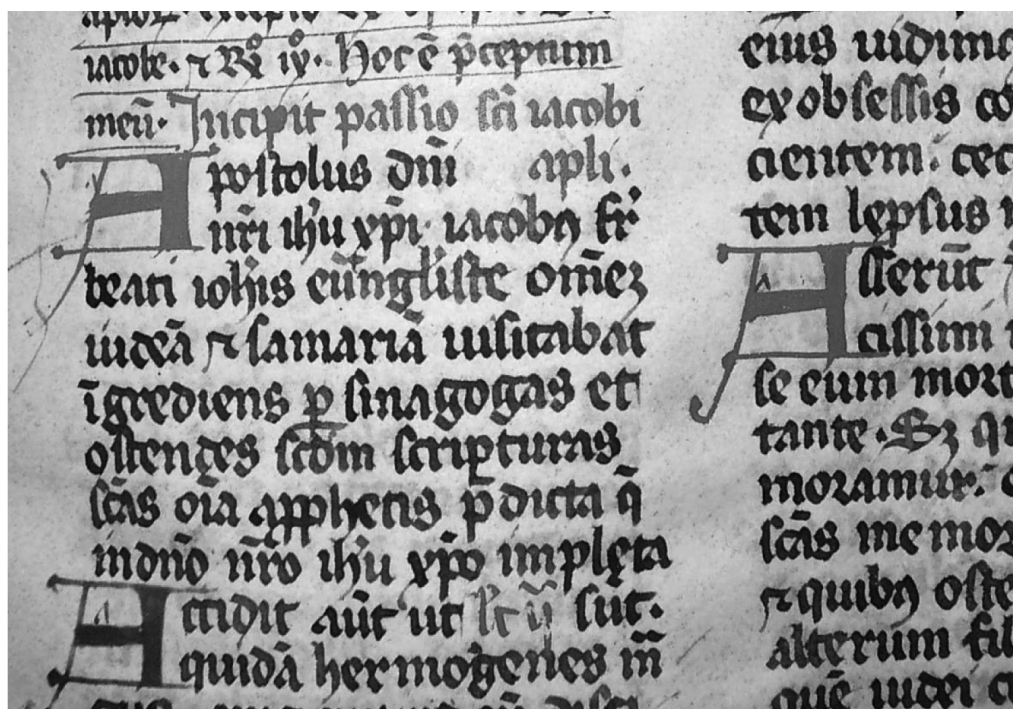

Comienzo de la Passio Magna.

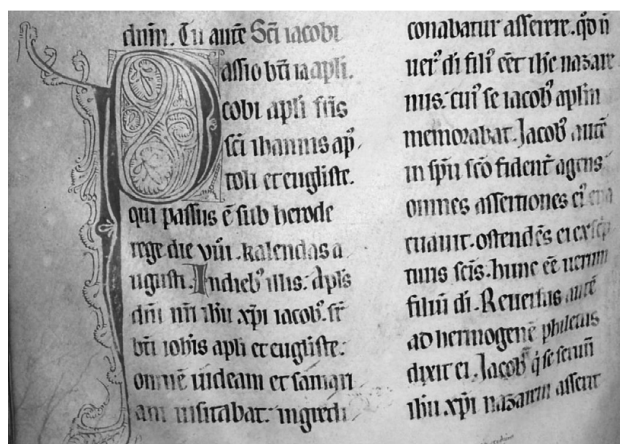
A.2.3. El fragmento 3 es una columna de un folio y procede del monasterio de Osera (Orense); contiene parte de dos milagros y se conserva en el Archivo Histórico Provincial de esta ciudad.

A.2.4. El breviario de Orense del siglo XIV se conserva en el Archivo Capitular de la catedral no tiene notación musical y contiene las dos festividades: la de la Traslación y la de Santiago.

Breviario de Orense fol. 364, inicio de la Passio Magna.

A.2.5. El leccionario de la catedral también se conserva en el Archivo Capitular y es del siglo XV. Tiene las lecturas para la fiesta de la Traslación y para el día propio.

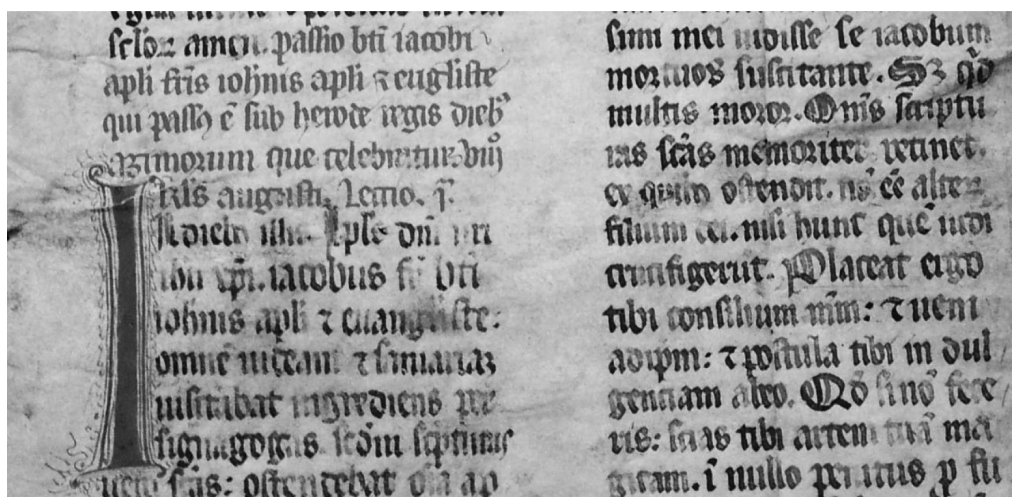
Leccionario. Inicio de la Passio Magna fol. 172v.

A.2.6. El Misal de 1423 conservado en el Archivo Capítular y tiene las misas para las fiestas; no tiene notación musical pero sí el texto de las partes musicalizadas.

A.3. PONTEVEDRA. Se conservan dos fragmentos en el Archivo Histórico Provincial de esta ciudad. Uno de los fragmentos contiene la fiesta de la Traslación y el otro la propia de Santiago pero no tienen la *Passio Magna*.

A.3. SANTIAGO DE COMPOSTELA. En la catedral compostelana se conservan dos fragmentos y un breviario que contienen partes de oficio jacobeo.

A.3.1. Los dos fragmentos tienen las lecturas del propio de la fiesta uno de ellos la *Passio Magna* y el otro los sermones del papa León.

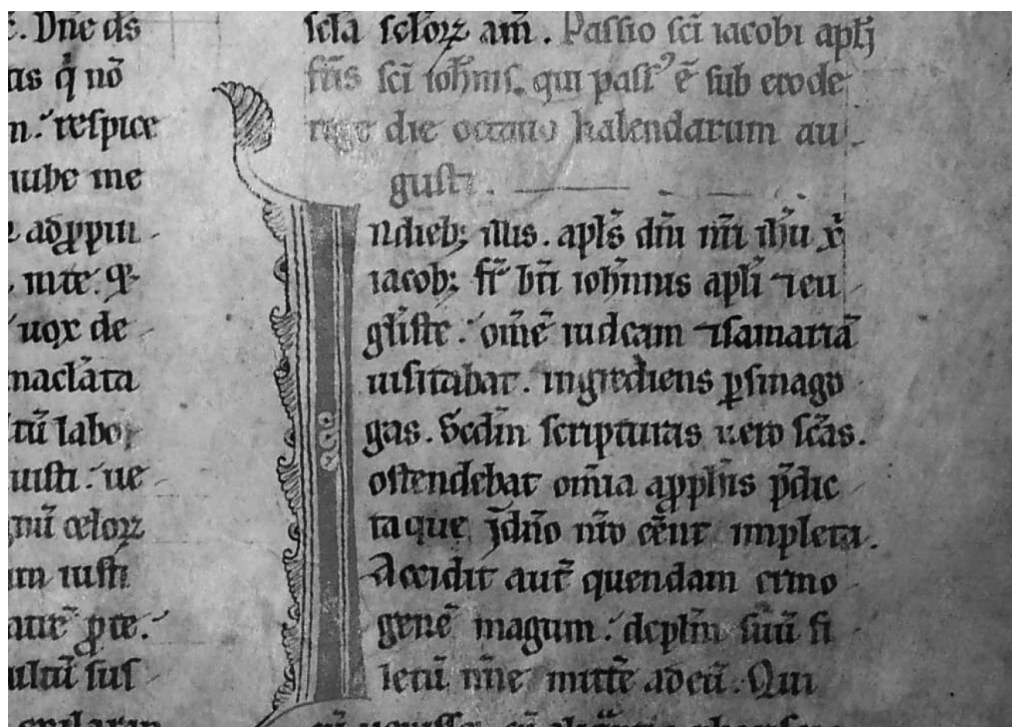
Fragmento 1 que contiene el inicio de la *Passio Magna*.

A.3.2. El breviario de Miranda del siglo XV se conserva en el Archivo Capítular en la catedral es una de las joyas de los manuscritos gallegos por la belleza de sus adornos. Tiene las dos fiestas: la Traslación con sus vísperas y el de la fiesta con sus vísperas y sus octavas; contiene mucho material jacobeo, no en vano es la cuna del culto a Santiago.

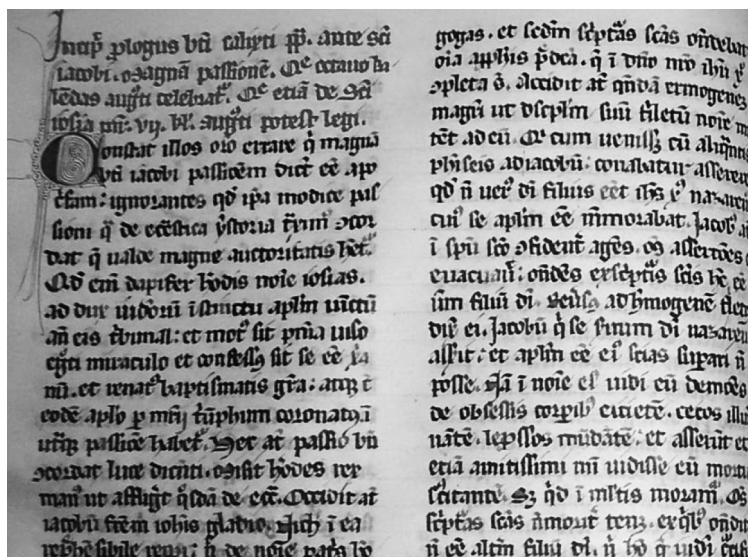
Breviario de Miranda
fol. 404v.

A.4. TUY. En el Archivo de la catedral de Tuy se conserva un *Pasionario* de grandes dimensiones del siglo XIII y tiene la *Passio Magna* de Santiago junto con las pasiones de otros santos.

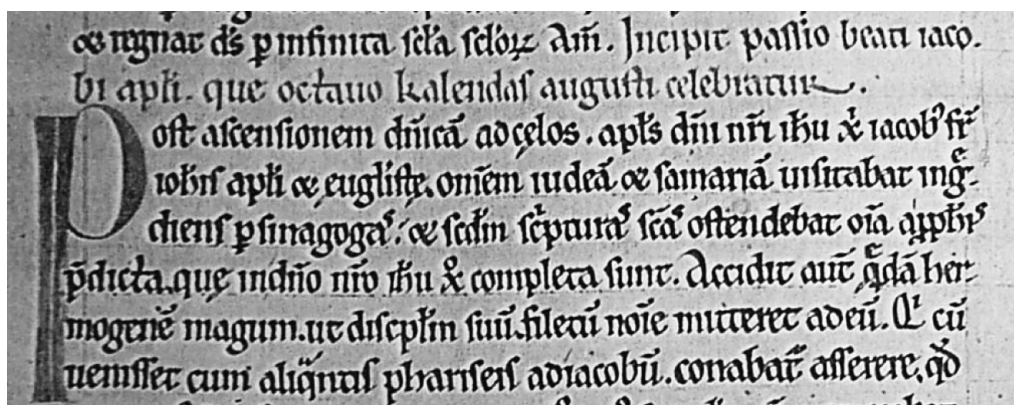
Pasionario de la catedral de Tuy fol. 197v.

Tenemos además las dos copias del Calixtino: la de Salamanca y la de la Biblioteca Nacional de Lisboa; las dos más cercanas a nuestra región de estudio y las tendremos en cuenta para comprender los diferentes tipos de copia.

Calixtino
Salamanca fol. 30v
(comienzo de la
Passio Magna).

El manuscrito conservado en la Biblioteca Nacional de Portugal *Alc 334/CCCII* y procedente del monasterio de Alcobaça (monasterio cisterciense y uno de los más importantes de Portugal) es de finales del siglo XII o comienzos del XIII. Es una copia que no tiene la parte musical y es una copia insertada (comienza en el folio 106v del Calixtino hasta el 218v) en una colección de textos hagiográficos.

Alcobaça 334 fol. 107v.

Una vez que tenemos las fuentes del culto jacobeo que se conservan en Galicia haremos un estudio comparativo de ellas para comprobar su procedencia fijándonos sólo en las partes con más diferencias que hemos estudiado anteriormente.

B. ESTUDIO COMPARATIVO

Haremos el estudio de las fuentes gallegas del culto jacobeo y las dos copias del Calixtino (Salamanca y Alcobaca).

A. TEXTO: 1. CALIXTINO SANTIAGO. 2. FUENTES HISPÁNICAS. 3. FUENTE ITALIANA. 4. BREV. MIRANDA 5. TUY 6. CALIXT. SALAMANCA 7. CALIXT. ALCOBAÇA.

1

1. Tunc iussit Iosiam expoliari et, accepta lagena, dixit ei: Iosia, credis in Deum patrem omnipotentem, Creatorem celi et terre? At ille dixit: Credo. Et Apostolus ait: Credis in Ihesum Christum filium eius unicum, Dominum nostrum, natum et passum et resuscitatum et ad Patris dexteram sessum? Et ille inquit: Credo. Et Apostolus: Credis, inquit, et in Spiritum Sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, peccatorum remissionem, carnis resurrectionem, vitam post mortem?

At ille dixit: Credo.

2. Tunc dixit ad Iosiam: Credis in Patre et Filio et Spiritu Sancto? At ubi dixit Iosias: Credo.

3. Tunc dicit ad Iosiam. Credis in Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum? At ubi dixit Iosias: Credo,

4. Tunc dicit ad Iosiam: Credis in Patrem et Filium et Spiritum Sanctum? At ubi dixit Iosias: Credo,

5. Tunc dicit ad Iosiam: Credis in Patre et Filio et Spiritu Sancto? At ubi dixit Iosias: Credo,

6. Tunc iussit Iosiam expoliari. Et accepta lagena, dixit ei: Iosia, credis in Deum patrem omnipotentem Creatorem celi et terre? At ille dixit: Credo. Et Apostolus ait: Credis in Ihesum Christum filium eius unicum, Dominum nostrum, natum et passum, et resuscitatum, et ad Patris dexteram sessum? Et ille inquit: Credo. Et Apostolus: Credis inquit et in Spiritum Sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, peccatorum remissionem, carnis resurrectionem, vitam post mortem?

At ille dixit: Credo.

7. Tunc iussit Iosiam expoliari. Et accepta lagena, dixit ei: Iosia credis in Deum patrem omnipotentem, Creatorem celi et terre? At ille dixit: Credo. Et Apostolus ait: Credis in Ihesum Christum filium eius, unicum Dominum nostrum, natum, et passum, et resuscitatum, et ad Patris dexteram sessum? Et ille inquit: Credo. Et Apostolus: Credis inquit et in Spiritum Sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, peccatorum remissionem, carnis resurrectionem, vitam post mortem?

At ille dixit: Credo.

2

1. Tunc perfudit eum tercio apostolus sub trino nomine deifico et dixit ei: Da mihi, fili mi, osculum pacis.

2. perfudit eum Iacobus et dixit ei: Da mihi pacis osculum.

3. perfuditeum Iacobus, et dixit: Da mihi osculum pacis.

4. perfudit eum Iacobus, et dixit: Da mihi osculum pacis.

5. perfudit eum Iacobus, et dixit: Da mihi pacis osculum.

6. Tunc perfudit eum tercio apostolus sub trino nomine deifico et dixit ei: Da mihi, fili mi, osculum pacis.

7. Tunc perfudit eum tercio apostolus sub trino nomine deifico et dixit ei: Da mihi, fili mi, osculum pacis.

3

1. Cumque osculatus esset eum,	posuit manum	super caput eius et benedixit eum et fecit
2. Quumque osculatus esset eum,	posuit manum	super caput eius, et benedixit eum, et fecit
3. Cumque osculatus, esset, eum,	posuit manum suam	super caput eius, et benedixit eum. Et fecit
4. Cumque osculatus est eum,	posuit manum	super caput eius, et benedixit eum, et fecit
5. Cumque osculatus esset eum,	posuit manum	super caput eius, et benedixit eum, et fecit
6. Cumque osculatus esset eum,	posuit manum	super caput eius, et benedixit eum et fecit
7. Cumque osculatus esset eum,	posuit manum	super caput eius et benedixit eum, et fecit

4

1. signaculum crucis Christi in fronte	eius et dixit ei: Oremus, frater, ad	Dominum, ut animas nostras
2. signaculum crucis Christi in fronte	eius, atque ita perfectus in fide	Domini nostri Iesu Christi, cum
3. signaculum crucis Christi in fronte	eius, atque ita perfectus in fide	Domini nostri Iesu Christi, cum
4. signaculum crucis Christi in frontem	eius, atque ita perfectus in fide	Deo nostri Iesu Christi, cum
5. signaculum crucis Christi in frontem	eius. Atque ita perfectus in fide	Domini nostri Iesu Christi, cum
6. signaculum crucis Christi in fronte	eius. Atque ita perfectus in fide	Domini nostri Iesu Christi, cum
7. signaculum crucis Christi in fronte	eius et dixit ei : Oremus frater ad	Dominum, ut animas nostras

5

1. recipere dignetur qui fecit eas. Et cum a spiculatore...
2. apostolo, una hora simul martyr effectus, perrexit ad Dominum. Cui est honor et gloria
3. apostolo una hora simul martyr effectus perrexit ad Dominum. Cui est honor et gloria
4. apostolo una hora simul martyr, perrexit ad Dominum, cui est honor et gloria
5. apostolo una hora simul martir effectus, perrexit ad Dominum. Cui est gloria
6. apostolo una hora simul martir effectus, perrexit ad Dominum. Cui est gloria
7. recipere dignetur qui fecit eas. Et cum a aspiculatore...

6

- 1.
2. in secula seculorum. Amen.
3. nunc et semper in secula seculorum. Amen.
4. in secula seculorum. Amen.
5. in secula seculorum. Amen.
6. in secula seculorum. Amen.

* * *

7

1. Tunc ille scriba phariseorum, nomine Iosias,	qui funem ei in collum	misit, extraxit eum, mittens
2. Tunc ille scriba fariseorum	qui funem ei in collo	misit, et traxit eum, mittens
3. Tunc ille scriba phariseorum	qui funem in collo eius	misit, et traxit eum, mittens
4. Tunc ille scriba phariseorum	qui funem ei in collo	misit, et traxit eum, mictens
5. Tunc ille scriba phariseorum	qui funem ei in collo	misit, et traxit eum mittens
6. Tunc ille scriba phariseorum, nomine Iosias,	qui funem ei in collum	misit, extraxit eum, mittens
7. Tunc ille scriba phariseorum, nomine Iosias,	qui funem ei in collum	misit extraxit eum, mittens

8

1. se ad pedes eius, cepit ei dicere: Obsecro te, ut des mihi indulgentiam et facias
2. se ad pedes eius, nomine Iosias, cepit ei dicere: Obsecro te, ut des mihi indulgentiam, et facias
3. se ad pedes eius nomine Iosias, cepit ei dicere: Obsecro te ut des mihi indulgentiam et facias
4. se ad pedes eius nomine Iosias, cepit ei dicere: Obsecro te ut des mihi indulgentiam et facias
5. se ad pedes eius nomine Iosias, cepit dicere: Obsecro te, ut des mihi indulgentiam, et facias
6. se ad pedes eius, cepit ei dicere: Obsecro te, ut des mihi indulgentiam, et facias
7. se ad pedes eius, et cepit ei dicere: Obsecro te, ut des mihi indulgentiam et facias

* * *

9

1. gravissimam et iussit verberare apostolum Domini, ita ut unus ex scribis phariseorum
2. gravissimam, ita ut unus ex scribis fariseorum,
3. gravissimam. Ita ut unus scriba phariseorum
4. gravissimam. Ita ut unus ex scribis phariseorum
5. gravissimam. Ita ut unus ex scribis phariseorum
6. gravissimam et iussit verberare apostolum Domini, ita ut unus ex scribis phariseorum
7. gravissimam et iussit verberare apostolum Domini, ita ut unus ex scribis phariseorum

10

1. mitteret funem in collum eius et perduceret eum ad pretorium Herodis regis. Herodes autem
2. mitteret funem in collo eius, et perduceret eum ad pretorium Herodis regis. Herodes autem,
3. mitteret funem in collo eius, et perduceret ad pretorium Herodis regis. Herodes autem
4. mitteret funem in collo eius, et perduceret ad pretorium Herodis regis. Herodes autem
5. mitteret funem in collo eius, et perduceret eum ad pretorium Herodis regis. Herodes autem,
6. mitteret funem in collum eius et perduceret eum ad pretorium Herodis regis. Herodes autem
7. mitteret funem in collum eius et perduceret eum ad pretorium Herodis regis. Herodes autem

11

1. rex iussit decollari eum. Cumque duceretur ad decollationem, vidit paraliticum
2. filius Archelai regis, iussit decollari eum. Quumque duceretur ad decollationem, vidit paralyticum
3. filius Archelai regis, iussit decollari eum. Cumque duceretur ad decollationem, vidit paralyticum
4. filius Archelai regis, iussit decollari eum. Cumque duceretur ad decollationem, vidit paraliticum
5. filius Aristoboli, iussit decollari eum. Cumque duceretur ad decollationem, vidit paraliticum
6. rex iussit decollari eum. Cumque duceretur ad decollationem, vidit paraliticum
7. rex iussit decollari eum. Cumque duceretur ad decollationem, vidit paraliticum

* * *

12

1. Credite tantum et baptizemini, ut deleantur omnia peccata vestra. His auditis in nomine
2. Credite tantum et baptizemini, et delentur omnia peccata vestra.
3. Credite tantum et baptizemini, et delentur omnia peccata vestra.
4. Credite tantum et baptizemini, et deleantur omnia peccata vestra.
5. Credite tantum et baptizemini, et delentur omnia peccata vestra.
6. Credite tantum et baptizemini, ut deleantur omnia peccata vestra. His auditis in nomine
7. credite tantum et baptizemini, ut deleantur omnia peccata vestra. His auditis in nomine

13

1. Domini baptizati sunt.	Post aliquantos autem dies,	Abiathar, pontifex anni ipsius,
2.	Post aliquantos autem dies,	Abiathar pontifex anni ipsius,
3.	Post aliquantos autem dies,	Abiathar pontifex anni illius,
4.	Post aliquantos autem dies, tunc	Abiathar pontifex anni ipsius,
5.	Post aliquantos autem dies, tunc	Abiathar pontifex anni ipsius,
6. Domini baptizati sunt.	Post aliquantos autem dies,	Abiathar, pontifex anni ipsius,
7. Domini baptizati sunt.	Post aliquantos autem dies,	Abiathar, pontifex anni ipsius,

* * *

4. CONCLUSIONES

- A. Lo que nos dice en el prólogo el compilador del Calixtino que se dedicó a recoger diversas tradiciones jacobeanas en tierras y regiones extranjeras durante un tiempo largo coincide con los datos de la *Passio Magna* cuyo origen, según los datos que manejamos actualmente, está en la liturgia hispánica.
- B. Hay dos tipos de copia de la *Passio*: una copia literal cuyo modelo es el Calixtino y otra copia para el uso en la liturgia de menor extensión que se acomoda al tiempo litúrgico.
- C. La liturgia hispánica era conocida y a veces copiada en otras regiones europeas.
- D. La lectura de la *Passio* está ligada a la fiesta del apóstol y, en los documentos que manejamos, no aparece en la fiesta de la Traslación; mientras que las piezas musicales pueden estar indistintamente en las dos festividades.

BIBLIOGRAFÍA

- AAVV., *El Códice Calixtino y la música de su tiempo*, J. López-Calo y C. Villanueva (eds), Fundación Barrié de la Maza, A Coruña, 2001.
- AAVV., *Guía el peregrino del Calixtino de Salamanca*, Fundación Caixa Galicia, Salamanca, 1993. *Codex Calixtinus*, ed. facsímil, Kaideda, 1992.
- Fábrega Grau, A., *Pasionario Hispánico (Siglos VII-XI)*, Instituto P. Enriquez Flórez, Madrid-Barcelona, Vol. 1 (1953), Vol. 2 (1955).
- Janini, J., González R., y Anscari Mundó M., *Catálogo de los manuscritos litúrgicos de la Catedral de Toledo*, Diputación Provincial de Toledo, 1977.

Moralejo, A., Torres, C., y Feo, J., *Liber sancti Jacobi "Codex Calixtinus"*, Xunta de Galicia, 1999.

Rey Olleros, M., *Reminiscencias del culto al apóstol Santiago, a partir del códice Calixtino, en los libros litúrgicos de los siglos XII al XV en la antigua provincia eclesiástica de Santiago*, Tesis doctoral, USC, Santiago de Compostela, 2010.